

**Preporuka CM/Rec(2010)7
Odbora ministara zemljama članicama
u vezi sa Poveljom Savjeta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i
obrazovanju iz ljudskih prava**

*(Usvojeno od strane Odbora ministara 11. maja 2010. godine
na 120. sjednici)*

Odbor ministara, shodno uslovima navedenim u članu 15.b statuta Savjeta Evrope,

Pozivajući se na glavnu misiju Savjeta Evrope u vezi sa unapređivanjem ljudskih prava, demokratije i vladavine prava;

Sa čvrstim uvjerenjem da obrazovanje i obuka imaju ključnu ulogu u unapređivanju ove misije;

Uzimajući u obzir pravo na obrazovanje koje je sadržano u međunarodnom pravu, a posebno u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (ETS br. 5), Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Međunarodnoj povelji o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Međunarodnoj konvenciji o pravima djeteta;

Podsjećajući da je Svjetska konferencija o ljudskim pravima koja je održana u Beču 1993. godine pozvala države da obuhvate ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava kao predmete u nastavnim planovima i programima svih obrazovnih ustanova u formalnom i neformalnom obrazovanju;

Uzimajući u obzir odluku koja je donijeta na Drugom samitu šefova država i vlada članica Savjeta Evrope (1997. godine) za pokretanje inicijative za demokratsko građanstvo sa ciljem unapređivanja svijesti građana o njihovim pravima i odgovornostima u demokratskom društvu;

Pozivajući se na preporuku Odbora ministara [Rec\(2002\)12](#) o obrazovanju za demokratsko građanstvo i želeći da ga nadogradi;

Uzimajući u obzir preporuku Odbora ministara [Rec\(2003\)8](#) o unapređivanju i priznavanju neformalnog obrazovanja/učenja mladih ljudi i preporuku [Rec\(2004\)4](#) o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima u univerzitetskom obrazovanju i stručnom usavršavanju;

Uzimajući u obzir preporuku Parlamentarne skupštine br. 1682 (2004) kojom se poziva na izradu Evropske okvirne konvencije o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava;

Reagujući na poziv 7. Konferencije evropskih ministara odgovornih za omladinu, koja je održana u Budimpešti 2005. godine, za izradu okvirnog dokumenta o smjernicama o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava;

Želeći da doprinese postizanju ciljeva Svjetskog programa za obrazovanje iz ljudskih prava koji je 2005. godine usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija, a za koji je Savjet Evrope regionalni partner u Evropi;

Želeći da nadogradi iskustvo iz Evropske godine građanstva 2005. godine, tokom koje su države i nevladine organizacije prijavile brojne primjere dobre prakse u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, kao i da konsoliduje, kodifikuje i širi takvu dobru praksu širom Evrope;

Imajući u vidu da su države članice odgovorne za organizovanje i sadržaj njihovih obrazovnih sistema;

Uviđajući ključnu ulogu koju u toj oblasti obrazovanja imaju nevladine organizacije i omladinske organizacije i želeći da ih podrži,

Preporučuje državama članicama da:

- sprovode mjere zasnovane na odredbama Povelje Savjeta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, kao što je navedeno u prilogu ove preporuke;

- osiguraju da povelja bude dostavljena svim njihovim organima koji su odgovorni za obrazovanje i mlade;

Nalaže Generalnom sekretaru da ovu preporuku prenese:

- vladama država potpisnica Evropske konvencije o kulturi (ETS br. 18) koje nijesu države članice Savjeta Evrope;

- međunarodnim organizacijama.

Prilog preporuke CM/Rec(2010)7

Povelja Savjeta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava

Usvojena u okviru preporuka Odbora ministara CM/Rec(2010)7

Odjeljak I – Opšte odredbe

1. Djelokrug

Ova povelja bavi se obrazovanjem za demokratsko građanstvo i obrazovanjem iz ljudskih prava kao što je definisano u stavu 2. Ona se ne bavi isključivo srodnim oblastima kao što su međukulturno obrazovanje, obrazovanje o jednakosti, obrazovanje za održivi razvoj i obrazovanje o miru, osim gdje se ona preklapaju i sudejstvuju sa obrazovanjem za demokratsko građanstvo i obrazovanjem iz ljudskih prava.

2. Definicije

U svrhu ove povelje:

a. "Obrazovanje za demokratsko građanstvo" znači obrazovanje, obuku, podizanje svijesti, informisanje, prakse i aktivnosti koje imaju za cilj da učenike, putem opremanja znanjem, vještinama i razumijevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, osposobe da uživaju i brane svoja demokratska prava i odgovornosti u društvu, da cijene raznovrsnost i igraju aktivnu ulogu u demokratskom životu u smislu unapređivanja i zaštite demokratije i vladavine prava.

b. "Obrazovanje iz ljudskih prava" znači obrazovanje, obuku, podizanje svijesti, informisanje, prakse i aktivnosti koje imaju za cilj da učenike, putem opremanja znanjem, vještinama i razumijevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, osposobe da doprinesu izgradnji i odbrani univerzalne kulture ljudskih prava u društvu, u smislu unapređivanja i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

c. "Formalno obrazovanje" podrazumijeva strukturiran sistem obrazovanja i obučavanja koji teče od predškolskog i osnovnog obrazovanja preko srednjeg obrazovanja do univerzitetskog obrazovanja. Ono se po pravilu pruža u opšteobrazovnim ustanovama ili ustanovama stručnog obrazovanja i dovodi do sticanja diplome.

d. "Neformalno obrazovanje" podrazumijeva bilo koji planirani program obrazovanja koji je izrađen za poboljšanje obima vještina i sposobnosti izvan okruženja formalnog obrazovanja.

e. "Informalno obrazovanje" podrazumijeva proces cjeloživotnog učenja pri čemu pojedinac stiče stavove, vrijednosti, vještine i znanja od obrazovnih uticaja i resursa u sopstvenoj sredini i iz svakodnevnih iskustava (porodica, grupa vršnjaka, komšije, susreti, biblioteka, mas-mediji, posao, igra, itd).

3. Odnos između obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava su međusobno tijesno povezana i međusobno se dopunjuju. Ona se razlikuju više po njihovom fokusu i djelokrugu nego po ciljevima i praksama. Obrazovanje za demokratsko građanstvo je prije svega fokusirano na demokratska prava i odgovornosti i aktivno učešće u vezi sa građanskim, političkim, društvenim, pravnim i kulturnim sferama društva, dok se obrazovanje iz ljudskih prava bavi širim spektrom ljudskih prava i osnovnih sloboda u svakom aspektu života ljudi.

4. Ustavne strukture i prioritete država članica

Primjenjuju se dolje navedeni ciljevi, principi i smjernice:

a. sa dužnim poštovanjem ustavnih struktura svake države članice, uz korišćenje sredstava koja su pogodna za te strukture.

b. uzimajući u obzir prioritete svake države članice.

Odjeljak II – Ciljevi i principi

5. Ciljevi i principi

Države članice treba da se rukovode sljedećim ciljevima i principima prilikom uobličavanja svojih smjernica, zakona i praksi.

a. Cilj je da se svakoj osobi unutar njihove teritorije pruži mogućnost obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava.

b. Učenje u okviru obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava proces je cjeloživotnog učenja. Efikasno učenje iz ove oblasti obuhvata široki obim aktera, uključujući tvorce smjernica, obrazovne stručnjake, učenike, roditelje, obrazovne ustanove, obrazovne organe, javne službenike, nevladine organizacije, omladinske organizacije, medije i širu javnost.

c. Sva sredstva za obrazovanje i obuku, bilo formalna, neformalna ili informalna, imaju svoju ulogu u procesu učenja i dragocjena su za promovisanje njegovih principa i postizanje njegovih ciljeva.

d. Nevladine organizacije i omladinske organizacije moraju da daju dragocjeni doprinos obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, a posebno putem neformalnog i informalnog obrazovanja i shodno tome su im potrebne mogućnosti i podrška da bi mogle da daju taj doprinos.

e. Prakse i aktivnosti predavanja i učenja treba da prate i unapređuju demokratske vrijednosti i principe ljudskih prava, a posebno upravljanje obrazovnim ustanovama, uključujući u školama, treba da odražava i unapređuje vrijednosti ljudskih prava i da podstiče jačanje i aktivno učešće učenika, obrazovnog osoblja i aktera, uključujući i roditelje.

f. Važan element cjelokupnog obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava jeste unapređivanje socijalne kohezije i međukulturnog dijaloga i poštovanje raznolikosti i jednakosti, uključujući jednakost polova. U tu svrhu važno je razviti znanje, lične i društvene vještine i razumijevanje koji smanjuju konflikte, razvijaju poštovanje i razumijevanje razlika između vjerskih i etničkih grupa, grade međusobno poštovanje prema ljudskom dostojanstvu i zajedničkim vrijednostima, pospješuju dijalog i unapređuju nenasilje u rješavanju problema i sporova.

g. Jedan od osnovnih ciljeva obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava jeste ne samo opremanje učenika znanjem, razumijevanjem i vještinama, već i jačanje njihove spremnosti da u društvu preduzimaju mjere za odbranu i unapređivanje ljudskih prava, demokratije i vladavine prava.

h. Stalno obrazovanje i razvoj obrazovnih stručnjaka i omladinskih lidera, kao i samih nastavnika, u vezi sa principima i praksama obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava vitalan je dio pružanja i održivosti

obrazovanja u toj oblasti i shodno tome ono treba da bude adekvatno planirano i finansirano.

i. Partnerstvo i saradnja treba da budu podsticani među brojnim akterima uključenim u obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava na državnom, regionalnom i lokalnom nivou, uključujući među tvorcima smjernica, obrazovnim stručnjacima, učenicima, roditeljima, obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama, medijima i u široj javnosti, kako bi se što više iskoristili njihovi doprinosi.

j. S obzirom na međunarodnu prirodu vrijednosti i obaveza u vezi sa ljudskim pravima i na zajedničke principe ugrađene u demokratiji i vladavini prava, važno je da države članice teže ka međunarodnoj i regionalnoj saradnji i podstiču je u pogledu svih aktivnosti koje su obuhvaćene ovom poveljom, kao i u utvrđivanju i razmjeni dobrih praksi.

Odjeljak III – Smjernice

6. Formalno opšte i stručno obrazovanje

Države članice treba da obuhvate obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja kao i u opštem i stručnom obrazovanju i usavršavanju. Države članice takođe treba da nastave da podržavaju, razmatraju i ažuriraju obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava u tim nastavnim planovima i programima kako bi se osigurala njihova relevantnost i podstakla održivost te oblasti.

7. Visoko obrazovanje

Države članice treba da unapređuju, uz dužno poštovanje principa akademske slobode, obuhvatanje obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava u ustanovama visokog obrazovanja, a posebno za buduće obrazovne stručnjake.

8. Demokratsko upravljanje

Države članice treba da unapređuju demokratsko upravljanje u svim obrazovnim ustanovama kao poželjan i po sebi koristan metod upravljanja i kao praktično sredstvo za učenje i doživljavanje demokratije i poštovanje ljudskih prava. Putem odgovarajućih sredstava one treba da podstiču i pomažu aktivno učešće učenika, obrazovnog osoblja i aktera, uključujući roditelje, u upravljanju obrazovnim ustanovama.

9. Obuka

Države članice treba da obezbijede nastavnicima, ostalom obrazovnom osoblju, omladinskim liderima i instruktorima neophodnu početnu i stalnu obuku i razvoj njihovog obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava. Time treba da se obezbijedi da oni imaju temeljno znanje i

razumijevanje ciljeva i principa te discipline i odgovarajućih nastavnih metoda i metoda učenja, kao i da raspolažu drugim ključnim sposobnostima koje se odnose na njihovu oblast obrazovanja.

10. Uloga nevladinih organizacija, omladinskih organizacija i drugih aktera

Države članice treba da pospješuju ulogu nevladinih organizacija i omladinskih organizacija u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, a posebno u neformalnom obrazovanju. One treba da prepoznaju te organizacije i njihove uloge kao dragocjeni dio obrazovnog sistema, pruže im neophodnu podršku tamo gdje je to moguće i da u potpunosti iskoriste njihovu ekspertizu kojom one mogu da doprinesu svim oblicima obrazovanja. Države članice takođe treba da unapređuju i drugim akterima objave obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava, a posebno medijima i široj javnosti, kako bi se uvećao doprinos koji oni mogu da daju u toj oblasti.

11. Kriterijumi za ocjenjivanje

Države članice treba da razviju kriterijume za ocjenjivanje efikasnosti programa obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava. Povratne informacije od strane učenika treba da budu sastavni dio takvih procjena.

12. Istraživanje

Države članice treba da pokrenu i unapređuju istraživanje o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava kako bi sagledale trenutnu situaciju u toj oblasti i kako bi pružile akterima, uključujući tvorce smjernica, obrazovne ustanove, rukovodstva škola, nastavnike, učenike, nevladine organizacije i omladinske organizacije, uporedne informacije kako bi im pomogle da izmjere i povećaju njihovu efikasnost i ekonomičnost i poboljšaju svoju praksu. Ovo istraživanje treba, *između ostalog*, da obuhvati istraživanje o nastavnom planu i programu, inovativnim praksama, nastavnim metodama i razvoju sistema ocjenjivanja, uključujući kriterijume i pokazatelje za ocjenjivanje. Države članice treba, prema potrebi, da razmjenjuju svoje rezultate istraživanja sa drugim državama članicama i akterima.

13. Vještine za unapređivanje društvene kohezije, poštovanje različitosti i ophođenje sa razlikama i konfliktom

U svim oblastima obrazovanja države članice treba da unapređuju obrazovne pristupe i nastavne metode sa ciljem učenja zajedničkog suživota u demokratskom i multikulturalnom društvu i kako bi omogućili učenicima da steknu znanje i vještine za unapređivanje društvene kohezije, poštovanje različitosti i jednakosti, poštovanje razlika – posebno između raznih vjerskih i etničkih grupa – i rješavanje neslaganja i konflikata na nenasilan način i uz poštovanje prava drugih, kao i za borbu protiv svih oblika diskriminacije i nasilja, a posebno protiv nasilništva i uznemiravanja.

Odjeljak IV – Ocjenjivanje i saradnja

14. Ocjenjivanje i razmatranje

Države članice treba redovno da ocjenjuju strategije i smjernice koje su preduzele u pogledu ove povelje i da prema potrebi prilagode te strategije i smjernice. One to mogu da učine u saradnji sa drugim državama članicama, na primjer na regionalnoj osnovi. Svaka država članica takođe može da zahtijeva pomoć Savjeta Evrope.

15. Saradnja u aktivnostima naknadnog praćenja

Države članice treba, prema potrebi, da međusobno sarađuju i preko Savjeta Evrope slijede ciljeve i principe ove povelje putem:

- a. praćenja tema od zajedničkog interesa i utvrđenih prioriteta;**
- b. pospješivanja multilateralnih i prekograničnih aktivnosti, uključujući postojeću mrežu koordinatora obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava;**
- c. razmjene, razvoja, kodifikovanja i obezbjeđivanja širenja dobrih praksi;**
- d. obavještanja svih aktera, uključujući i javnost, o ciljevima sprovođenja povelje;**
- e. pružanja podrške evropskim mrežama nevladinih organizacija, omladinskih organizacija i obrazovnih stručnjaka i saradnje među njima.**

16. Međunarodna saradnja

Države članice treba u okviru Savjeta Evrope da razmjenjuju sa drugim međunarodnim organizacijama rezultate svog rada na obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava.